

WSTĘP

Żyjemy w czasach, które charakteryzuje niezwykła dynamika zmian we wszystkich obszarach funkcjonowania współczesnego społeczeństwa. Dokonuje się przemiana cywilizacyjna, której cechą charakterystyczną jest rozwój nauki i związany z nim rozwój technologii informacyjno-komunikacyjnych. Powoli, ale systematycznie wchodzimy w erę społeczeństwa informacyjnego. Nowe multimedia i technologie sieciowe, tworząc wirtualną przestrzeń, spełniają coraz ważniejszą rolę w życiu człowieka. Digitalizacja wielu sfer życia modyfikuje codzienne funkcjonowanie powodując, że umiejętność działania w Sieci nabiera kluczowego znaczenia. Konsekwencją jest permanentny rozwój technologii, przejawiający się poprzez coraz lepszą infrastrukturę sieciową i coraz lepsze, bardziej intuicyjne urządzenia dostępne, które razem stanowią skuteczne motywy do podejmowania aktywności w cyberprzestrzeni. Obserwując dynamikę zachodzących zmian niezwykle trudno dokonywać predykcji ich kierunków, lecz z pewnością muszą być one permanentnie badane.

Znacząca część życia współczesnego człowieka odbywa się w Internecie, stąd sieć stała się miejscem, do którego przeniosła się aktywność mająca na celu maksymalizację absorpcji uwagi internautów i walka o jego wybory we wszystkich sferach życia. Procesy te wykazują szczególne nasilenie w stosunku do dzieci i młodzieży.

Należy podkreślić, że oprócz niewątpliwych walorów poznawczych, Sieć i nowe media sprowadzają na człowieka niebezpieczeństwa polegające na falsyfikacji wiedzy, psychomanipulacjach i cyberprzestępstwach. Szczególną podatność na nowe zagrożenia przejawiają młodzi użytkownicy, którzy zagubieni w gąszczu informacji, dopiero tworzą swój system aksjologiczny i nie potrafią dokonać skutecznego wartościowania jego zawartości. Sytuacja ta dla współczesnej pedagogiki stanowi od kilkunastu lat wyzwanie, które z upływem czasu wraz z ekspansją nowych mediów, staje się coraz większe i trudniejsze. Składają się na to następujące przesłanki:

- współczesny młody człowiek spędza w kontakcie z mediami i w sieci coraz więcej czasu,
- dzieci i młodzież chętniej zawierają znajomości w Internecie niż w realnym świecie,
- młode pokolenie to „dzieci Internetu”, sieć stanowi dla nich przestrzeń, w której znajdują wszystko to, co jest im niezbędne do funkcjonowania: potrzebne informacje, kontakty z innymi użytkownikami sieci, relaks; Internet proponuje młodym ludziom nie-

ograniczoną przestrzeń wypełnioną informacją dedykowaną specjalnie dla nich,

- internetowe źródła informacji, nie zawsze zweryfikowanej naukowo, coraz częściej stanowią podstawę budowania wiedzy uczniów,
- zmianie ulegają strategię uczenia się, coraz większą rolę w procesie edukacji odgrywają elektroniczne zasoby informacji, nowe metody komunikowania się, mobilność, współpraca w sieci.

Ułomnością tej sytuacji jest ograniczona kontrola stanowiąca przez nauczycieli i wychowawców nad zawartością oferty kierowanej przez media i dostępnej w Internecie dla dzieci i młodzieży. Zjawisko to stanowi poważny problem związany z procesem wychowania i socjalizacją młodego pokolenia, gdyż wśród czynników dotychczas oddziaływających na osobowość młodych ludzi i decydujących o ich przygotowaniu do funkcjonowania w społeczeństwie (mamy tutaj na myśli rodzinę, szkołę, środowisko rówieśnicze oraz otoczenie kulturowe, w tym media masowe), dołączyła Sieć, mająca ogromny wpływ na modelowanie zachowań. Łatwy dostęp do informacji, możliwość korzystania ze zgromadzonych zasobów, a także perspektywa ich tworzenia i udostępniania innym osobom powoduje, że młodzi ludzie coraz częściej i chętniej z tej oferty korzystają. Sytuacja ta, aczkolwiek stwarzająca nowe możliwości rozwoju, sprzyja wielu zachowaniom ryzykownym. Zaburzeniu ulega proces wychowania, kształcenia i socjalizacji, szczególnie w zakresie projekcji kryteriów aksjologicznych, pozwalających na wartościowanie w kategoriach dobra i zła, zachowań pożądaných i niepożądaných. Na okoliczności te znaczący wpływ ma współczesna kultura, w której wzrasta młode pokolenie. Nosi ona znamiona kultury globalnej, a poprzez swoją różnorodność, przejawiającą się wielokulturowością i wielością wzorców, dynamiką zmian i zasięgiem, nie stanowi dziś prostego wyznacznika określającego tak jak dotychczas, norm i zasad obowiązujących w danej społeczności. Dzięki wykorzystaniu nowoczesnych technologii jej zakres oddziaływania jest powszechny i nieograniczony. Stąd obawa o poziom merytoryczny, problemowy, semantyczny i aksjologiczno-moralny nowych mediów, które znacząco decydują o jakości kultury¹. Mając na uwadze fakt, iż najmłodszy użytkownicy Internetu nie posiadają jeszcze wykształconej umiejętności krytycznej weryfikacji informacji, gdyż ich światopogląd ulega jeszcze kształtowaniu, istnieje uzasadniona obawa, że występujące u dzieci ograniczenia w ocenie moralnej prezentowanych im informacji, przy jednoczesnym stosowaniu socjotechnik przez ich nadaw-

¹ Kowalczyk S. (2010), *Personalistyczno-aksjologiczne podstawy funkcjonowania mass-mediów*, [w:] P. Setlak, P. Szulich (red.), *Spółczesność informacyjna: uwarunkowania społeczne i kulturowe*, Tarnobrzeg: Wydawnictwo Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej, s. 253.

ców, doprowadzą do zaburzenia właściwej interpretacji, wywołując niepożądane reperkusje. W obliczu tak trudnej wychowawczo sytuacji, wzrasta rola rodziców i nauczycieli, osób odpowiedzialnych za proces wychowania, które powinny wspomagać dzieci w procesie poznawania świata, być najważniejszymi przewodnikami w drodze do dorosłości. Od jakości przygotowania dzieci do funkcjonowania w cyfrowym świecie zależeć będzie, w jakim stopniu będą one podatne na niepożądane procesy uruchomione w chwili pojawienia się nowych mediów. Niestety to niekorzystne zjawisko jest często bagatelizowane. Wynikiem tego jest masowe, pozbawione kontroli dorosłych korzystanie z urządzeń cyfrowych przez dzieci.

Sytuacja ta jest tym trudniejsza, gdyż istnieje uzasadnione przypuszczenie, że dalszy rozwój Internetu ukierunkowany zostanie na potrzeby i oczekiwania młodych użytkowników, ponieważ to właśnie oni wyrażają największe zainteresowanie nowościami technologicznymi, a Sieć stanowi przestrzeń, poprzez którą najłatwiej dotrzeć do młodego konsumenta. Nowe media i Internet stały się polem oddziaływania na młode pokolenie w obszarze kształtowania ich upodobań, poglądów, postaw, wiedzy. Na potrzebę podejmowania zdecydowanych działań profilaktycznych, służących ochronie najmłodszych, wskazują dane odnoszące się do zakresu korzystania z multimediów przez dzieci, ilości czasu, jaki poświęcają one na surfowanie w sieci oraz czynności i zachowań dokonywanych w niej przez młode pokolenie.

Kluczowego znaczenia nabiera sposób realizacji procesu edukacji dzieci i młodzieży, który powinien polegać na kształtowaniu postaw racjonalnego korzystania z możliwości stwarzanych przez nowoczesne technologie. W tym celu niezbędne wydaje się poznanie środowiska, w którym na co dzień funkcjonują dzieci, aby w sposób planowy i celowy móc wskazywać młodym ludziom jego walory edukacyjne, jednocześnie respektując ich upodobania.

Przedstawione zagadnienia nie wyczerpują całego zakresu problemów, z którymi należy się zmierzyć. Z pewnością w miarę upływu czasu pojawią się nowe. Wyraźnie wskazują jednak na bardzo ważną kwestię, jaką jest przygotowanie młodego człowieka do funkcjonowania w świecie mediów. Należy zwrócić uwagę na fakt, iż w cyfrowej rzeczywistości szczególnego znaczenia nabiera odpowiednie kształcenie i wychowanie młodego pokolenia, które dopiero buduje swoje postawy wobec świata i ludzi, tym bardziej, że w najbliższych latach tempo zmian cywilizacyjnych będzie narastało, co wiąże się z jeszcze większą ekspansją i ingerencją nowoczesnych technologii w funkcjonowanie społeczeństwa.

Zasygnalizowane problemy generują niezwykle ważne pytania: Jak w tej sytuacji lokuje się edukacja? Czy współczesna szkoła w wystar-

czającym stopniu uwzględnia zachodzące zmiany cywilizacyjne? Czy kompetencje nauczycieli pozwalają na realizację zadań edukacyjnych w społeczeństwie informacyjnym? Jak wspierać polską szkołę? Jaką rolę w tej dziedzinie mogą spełnić wyższe uczelnie? Pytania te są o tyle istotne, że środowisko doświadczonych nauczycieli, posiadających ogromny potencjał intelektualny i moralny, dzięki upowszechnieniu się Internetu, w coraz mniejszym stopniu jest w stanie wpływać na kształtowanie postaw młodego pokolenia.

Powyższe rozważania nie sugerują rozwiązań polegających na ograniczaniu dzieciom i młodzieży dostępu do nowych technologii. Preferowane są natomiast propozycje polegające na edukacji, mającej znamiona profilaktyki skierowanej do rodziców, dzieci i nauczycieli. Potrzebę podejmowania aktywności w tym kierunku potwierdzają obserwacje praktyki pedagogicznej. Na problematykę tę w swoich publikacjach zwracało uwagę wielu polskich wybitnych pedagogów wśród, których należy wymienić: Bronisława Siemienieckiego, Waclawa Strykowskiego, Janusza Gajdę, Piotra Sienkiewicza, Tomasza Gobana-Klasa, Macieja Tanasia, Waldemara Furmanka, Kazimierza Wentę, Wielisławę i Marka Furmanków, Janusza Morbitzera, Stanisława Juszczyka.

Przed edukacją pojawiają się nowe wyzwania polegające na uwzględnieniu w procesie kształcenia nowych preferencji poznawczych dzieci i młodzieży, a także uszanowanie faktu, że multimedia i Internet są ich naturalnym terytorium codziennego funkcjonowania. Istnieje potrzeba pogłębionej refleksji nad postacią współczesnej szkoły. Musimy ostatecznie pogodzić się z faktem, iż nowoczesne technologie i multimedia stanowią dla młodego pokolenia podstawowe narzędzie zdobywania wiedzy i włączyć to narzędzie w proces kształcenia. Mimo że na ten temat w literaturze pojawiło się wiele opracowań potwierdzających tę tezę, ciągle podejmowane w tym kierunku działania w systemie oświaty są daleko niewystarczające.

Niebagatelny w reformowaniu dydaktyki szkolnej jest proces kształcenia nauczycieli, którzy w trakcie przygotowania do zawodu powinni pracować metodami adekwatnymi do potrzeb cywilizacyjnych i kształtować w ten sposób własny model uczenia się w oparciu o narzędzia informatyczne.

Prezentowana Czytelnikowi, dotycząca tych niebagatelnych problemów publikacja podzielona została na cztery części, pierwsza z nich zatytułowana *Rozwój multimediów oraz jego społeczne i edukacyjne determinanty* obejmuje zagadnienia związane z rozwojem multimediów, ich społecznym wymiarem oraz edukacyjnymi, rozwojowymi i społecznymi uwarunkowaniami. Druga część – *Funkcjonowanie dziecka w świecie multimediów*, dotyczy niezwykle istotnego aspektu, jakim jest miejsce i działanie dziecka

w przestrzeni mediów naturalnych i wirtualnych. Z kolei – *Wdrażanie technologii informacyjnej do praktyki edukacyjnej* dotyczy praktycznego aspektu multimediów w pracy pedagoga, możliwości ich implementacji na zajęciach edukacyjnych i wychowawczych. Ostatnia część poświęcona została recenzjom pojawiających się na rynku aktualnych i interesujących pozycji książkowych.

Prezentowana monografia tak szeroko eksplorująca temat multimediów, stanowi pokłosie pracy wielu wybitnych znawców przedmiotu.

Redaktorki niniejszej publikacji składają ją na ręce czytelnika wraz z życzeniami milej lektury.

*Danuta Morańska,
Katarzyna Wójcik*